

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פרשת שמני - החודש תשפ"ד

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 18:26 | 19:39

תל אביב - 18:42 | 19:41

חיפה - 18:33 | 19:41

טבריה ומגדל - 18:40 | 19:40

באר שבע - 18:43 | 19:40

להפך את העולם ולהתחדש

מורתע. המלך גם צריך את הקולות של היהודים' - אנחנו מכירים את הטיעונים אלה?...

ההתנהלות התמוהה של מרדכי

רבי נחמן אומר שמיציאת מצרים ועד לפורים עברו כמעט אלף שנה, וכל הזמן הזה קיבלנו את הכוחות שלנו מפסח, אבל כשהגענו פורים מבחינה היסטורית נגמרו הכוחות, והעולם הגיע למציאות כל כך נמוכה שהביטוי שלה היה הפתרון הסופי של המן. ולכן כשמרדכי לובש שק ואפר הוא שובר את הכלים - לכאורה ההתנהלות שלו תמוהה. הוא הרי שר בכיר אצל המלך, ומצופה ממנו שדבר ראשון ייגש אל המלך ויפעיל את קשריו. אבל מרדכי פועל את פעולתו וטוען שחוץ מאשר להתפלל אין שום דבר שאפשר לעשות. למה? מה קרה? פעולה כזו לכאורה יכולה לייאש את העם. בהתחלה אכן אסתר שולחת אליו את התך עם בגדים כדי שלא יעשה את זה - 'אתה כורת את הענף שאנחנו יושבים עליו, מאה עשרים ושבע מדינות בהם יושבים כל היהודים!'. וזכור - מרדכי היה זה שהציל את המלך כמה שנים קודם לכן ממזימת בגתן ותרש. למה אתה לא משתמש בקלף הזה? למה לעשות כזה בלגן? הוא אומר לה יותר מזה - 'כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים...'

אסתר מבינה את דבריו - ופונה לעשות בלגן אף גדול יותר. היא אומרת לו 'וצמו עלי שלשת ימים לילה ויום', וזכור שזה היה י"ג ניסן, לצום בליל הסדר! זהו ליל הסדר היחיד בהיסטוריה שלא התקיים. למה? אי אפשר לחכות עם הצום עד לאחר פסח? ועוד - נגיד שהחלטתם שהמצב ממש S.O.S., בסדר, אבל מי נתן לכם רשות לבטל את ליל הסדר?! הלכתם לשאול את הרב הראשי? אסתר אומרת לו למרדכי משפט קשה - 'אם אין ישראל, למה פסח?'. וצריך להבין מה הכוונה. קודם כל תקיימי את הפסח, מצווה דאורייתא שביטולה הוא כרת (!), ואחר כך תמשיכו. ועם ישראל כולו מקבל את הדברים וצם ואין ליל סדר, ולמחרת בט"ו היא נגשת אל המלך, עם סיכויים שווים לכך שהוא לא יקבל אותה אלא יהרוג אותה, או מיד או במשתה - והגמרא אכן אומרת שהיא לקחת את זה בחשבון שהוא יוריד לה את הראש, אבל יחד איתה הוא יוריד את הראש גם להמן כי הוא יחשוד בו ובה יחד (שהם בגדים בו), ובזה היא תציל את ישראל. כלומר היא בונה על התפילות שלה.

השבת היא הרביעית מסדרת ארבע הפרשיות ובה נפטיר בפרשת החודש. צריך להבין - כל חודש אנחנו עושים "ברכת החודש", למעט ניסן. נכון שהוא "ראש חודשים", אבל מה הנקודה של הקריאה? כשננתח את הדברים לעומק נגלה שהקריאה הזו קשורה לא רק לחודש ניסן אלא היא ההמשך הישיר של פורים. כלומר מפורים מתחילים לחשב מסלול מחדש, מסלול מחודש. הזכרנו בשיעור בשבוע שעבר את דבריו של רבי נחמן מברסלב זיע"א שפרשת פרה נקראת אחרי פורים - פרה"ה אותיות הפר, כי הפרה באה לעשות את ה-"ונהפוך הוא" הכי גדול של העולם. היא יכולה לטהר את טומאת המוות, את טומאת הטומאות, ובפורים התחדש שאפשר להפוך את הרוע המוחלט, את הגזירות החתומות, את כל המציאות. נסביר בקצרה תוך חזרה על דברים שכבר למדנו לקראת פורים¹ כדי להיכנס לענין;

הנדנדוד של המן

חז"ל אומרים שהמן בא לפני אחשוורוש וביקש להרוג את היהודים. אחשוורוש אמר לו - "אתה משוגע! כל מי שניסה לעשות את זה בעבר - חוסל בעצמו. פרעה, סנחריב ועוד". שנים עשרה שנה לפחות הוא חזר על זה, ונדנד לאחשוורוש תוך שהוא ניסה להביא את חכמי אומות העולם, עד שהוא שלף את הטיעון המנצח שלו - 'זה נכון שא-לוהי היהודים הוא גדול ועצום וחזק, אבל זה נגמר כאשר נכנס נבוכדנצר למקדש והחריב אותו, כי אז נגמרו להם כל הכוחות והכישופים שלהם, והא-לוהים שלהם כבר זקן, אין לו כח, והעם הזה גם ישן'. במשך שנים עשרה שנה הוא מרדים את עם ישראל בקונספציות שלהם, אחשוורוש מחבק אותם בהזמין אותם לסעודותיו, הוא מוציא אליהם את כלי המקדש - זה גאוני, כי כורש שקדם לאחשוורוש, יצא בהכרזתו המפורסמת לבנות את בית המקדש מחדש בירושלים אבל בני המן היו אלה שכתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים (עי עזרא ד', א') עם תחילת מלכות אחשוורוש, ורוב היהודים בכלל לא התענינו בזה כי הם הסתמכו על אחשוורוש. המן מנדנד למלך המון שנים והשנים הללו אכן היו טובות - וחוף מרדכי 'הפנאט', 'הקיצוני' ש"לא יכרע ולא ישתחוה", כל העם הסתדרו לא רע בממלכה.

ואז בי"ג בניסן, מצליח המן להוציא את הכתב של הפתרון הסופי. כולם אמרו - 'זה לא יקרה, הוא משוגע, לא נורמלי, הוא

¹ להרחבה עי' בשיחה "מה למעלה" לז' אדר תשפ"ד.

... וְרַבִּים מְעַמֵּי הָאָרֶץ מְתִיחִים כִּי־נִפְלֵ פְחַד־הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם.
(אסתר ח' י"ז)

נכון, המצרים גדלו את משה וייקרו אותו, אבל זה היה לשבוע בדיוק ומה היה לאחר מכן? גם העמים שסביב בהתחלה שמעו ורגזו, "חיל אחז יושבי פלשת", אבל שלשה שבועות מאוחר יותר בא עמלק לרפידים ונלחם עם ישראל. ההתהפכות האמיתית התרחשה באדר. ובכל זאת - בניסן נגאלו ובניסן עתידים ליגאל", ובאדר אנו עדיין בחו"ל. וכאן אנחנו מגיעים מפרשת פרה לפרשת החודש - 'החודש' היא הפרשה שנותנת כח להאמין בכך שבאמת באמת יהודי יכול לחדש את העולם.

מלך שגזרותיו קשות כהמן

ולפני שניכנס לפרשת החודש אני מבקש לעשות עוד הקדמה של כמה שורות.

חז"ל מביאים מחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע אם גאולה תלויה בתשובה או שלא. והאמת היא שכשמדקדים בלשון הגמרא רואים שהמחלוקת היא בנקודה דומה אבל שונה -

ר' אליעזר אומר אם ישראל עושיין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושיין תשובה אין נגאלין אלא הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושיין תשובה ומחזירין למוטב. (סנהדרין צ"ז:)

הגמרא מביאה מיד לאחר מכן את הויכוח בין שני התנאים הללו במלואו -

תניא איך ר' אליעזר אומר אם ישראל עושיין תשובה נגאלין שנאמר (ירמיהו ג, יד) 'שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם'. אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר (ישעיהו נב, ג) 'חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו' - חנם נמכרתם בעבודת כוכבים ולא בכסף תגאלו לא בתשובה ומעשים טובים אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע והלא כבר נאמר (מלאכי ג, ז) 'שובו אלי ואשובה אליכם' אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר (ירמיהו ג, יד) 'כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון' אמר לו ר' אליעזר והלא כבר נאמר (ישעיהו ל, טו) 'בשובה ונחת תושעון' אמר לו ר' יהושע לרבי אליעזר והלא כבר נאמר (ישעיהו מט, ז) 'כה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו' אמר לו רבי אליעזר והלא כבר נאמר (ירמיהו ד, א) 'אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב' אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר (דניאל יב, ז) 'ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאור וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה וגו' - ושתק רבי אליעזר. (שם צ"ז-צ"ח.)

מדובר פה על היום, עלינו - "אם אין ישראל עושים תשובה הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושים תשובה ומיד נגאלין", כלומר לדעת ר' יהושע זה לא שישראל לא עושים תשובה אלא המחלוקת היא לגבי תשובה שלא באה מחמת התעוררות עצמית אלא מחמת מציאות קשה - האם

ועוד דבר - תגידי אסתר, אחרי שלשה ימים של צום, ככה את רוצה להיכנס למלך? את באמת תהיי נחמדה במצב הזה? מחילה, אבל רוב הסיכויים שהוא יברח כבר מהריח שלך...

מה המשמעות של "אם אין ישראל למה פסח"? אמנם דיברנו בזה כבר בשיעור בעבר אבל רק מזה אפשר להיכנס לפרשת החודש. על פסח כתוב "כל ערל ובן נכר לא יאכל בו" (שמות י"ב מ"ג), כלומר הכוונה היא גם לישראל שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמיים (עי"ש ברש"י), הינו יהודי שעובד עבודה זרה ל"ע. וכתוב - "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה", והוא מבין ש-"אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק" - לא שזה לא מנומס אלא מי שיבוא ככה, אחת דתו להמית. תחזיקו טוב - "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה", וחז"ל מביאים (ורש"י מביא על הפסוק) שהוא ידע מה נגזר בעליונים, הוא ידע שזה על ההשתחויה לצלם ושנהנינו מסעודתו של אחשוורוש. כלומר אסתר אומרת למרדכי 'אם אתה צודק, ויש כעת גזרה של מוות על עם ישראל וזה על הרקע שאנחנו השתחווינו לצלם, זה אומר שאנחנו עם ישראל במצב של משומדים, של בני נכר, ולכן אסור לנו לאכול קרבן פסח ולחגוג את ליל הסדר! לך תשאל את הסנהדרין אם בכלל מותר לנו לאכול מצות'. זו הירדמות שהתחילה אצל נבוכדנצר והיא ממשיכה אל ימי אחשוורוש והמן.²

אנחנו תופסים מה היה פה? הם הבינו שצריך לקרוע את כל הדברים ולעבור לשיטה חדשה. מעתה נבין שכאשר פרשת פרה נקראת אחרי פורים, הכוונה היא שבעקבות פורים נוצר בעולם מציאות של "ונהפוך הוא". דווקא בחושך, במקום הכי נמוך - עם ישראל עובר אל "וישמע אלהים את נאקתם". השיטה מעכשיו היא שק ואפר, תפילה, וזה מה שהפך את המציאות.

פורים – ההתהפכות האמיתית

ועוד נקודה קטנה שיש לבאר כאן - המשנה בתענית אומרת ש"משנכנס אדר מרבין בשמחה", ולכאורה זה בגלל פורים, אבל אם כן מדוע כבר מתחילת החודש? למה חודש שלם צריכים להרבות בשמחה? אז אם נשים לב, הפסוק במגילה עצמו אומר -

... וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב לְעִשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשִׁתָּה וְשִׂמְחָה... (אסתר ט', כ"ב)

כל החודש התהפך. החודש הזה הוא יסוד ההיפוך בעולם. ובאמת מי שישתכל מה שקרה בפורים יראה שזה לא מה שקרה בפסח. בפסח, פרעה לא באמת התהפך - לרגע אחד הוא בא באמצע הלילה וקרא לשחרר את עם ישראל, "קומו צאו מתוך עמי... וברכתם גם אותי" (שמות י"ב, ל"א-ל"ב) - אבל אחרי שלשה ימים הוא חזר לסורו והתחיל לרדוף אחרינו שוב, עם כל רכב פרעה ושלישיו.³ האמת, גם אנחנו לא התהפכנו - כמה ימים לאחר מכן באו בתלונות למשה רבנו ואמרנו -

.. הַמִּבְלִי אֵיךְ־קִבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר מֵהַזֹּאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. (שמות י"ד, י"א)

ההתהפכות האמיתית היתה בפורים, לא בפסח. בפורים, אותו המלך שאמר להמן לכתוב על היהודים "כטוב בעיניך", הוא אותו זה שאמר אחר כך לאסתר ומרדכי לכתוב על היהודים "כטוב בעיניכם". אותם העמים שקיבלו את האגרות הראשונות, עליהם כתוב לאחר מכן -

³ ורש"י מדקדק שם ואומר היו אלו הצדיקים שבמצרים, וראי הקב"ה שהניסו את המקנה שלהם לתוך הבתים במכת הערוב.

² לכן חז"ל אומרים שלהמן היה תלוי צלם על בגדיו, כי זה המשך אותו ענין הצלם של נבוכדנצר ואכמ"ל.

אלו דברים פשוטים, שכל בר דעת הבין כבר אז. אין פה חידוש. והוא ממשיך -

...אז המצב הוא ללא פתרון וכביכול בורא העולם דוחק אותנו לפינה יותר ויותר, זה ברור. מכאן ואילך כפי שהדברים נשקלים ברחוב, הכוונה היא שמעתה ועד עולם אנחנו במצב הזה ופתרון אין.

גם היום אומרים לנו מכל מיני כיוונים - 'נמוטט אותם ותשקוט הארץ ארבעים שנה ואחר כך נחשוב שוב'. אנחנו מבינים למה זה מקביל להמן? הלאה -

משום מה לא רוצים לדעת שהתורה כבר דברה על כך מזמן והדברים מפורשים. לימדו אותנו והדברים כתובים על ספר בן יותר מאלפיים שנה. זה מפורש בדברי חז"ל והפתרון הוא אחד ויחיד, אין בלתו - "הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן", וכך נפסק להלכה ברמב"ם וכל הנביאים כולם ציוו על התשובה "ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה ומיד הם נגאלין".

ההלכה הזו היא חידוש עצום ברמב"ם, כי אם ציוו על התשובה הזו אז זה אומר שאני צריך לעשות אותה מיזמתי, והתורה הבטיחה שזה יקרה גם אם לא יתרחש מרצוני - ממלך שגזרותיו קשות כהמן, ואז יופיע רצוני האמיתי! "הדור קבלוה בימי אחשוורוש", ומהחושך הזה, מאי הרצון הזה, מאפס הפתרונות, משם תגיע הנקודה. כלומר ר' יהושע טוען באזני ר' אליעזר שמלך שגזרותיו קשות כהמן נכנס לנקודה שהתורה הבטיחה. הדרך להביא את ישראל לעשות תשובה כזו היא קשה מאד.

כח התפילה של ישמעאל

מה אמר המן? -

... לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנְּעַר וְעַד זָקֵן טָף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד בְּשָׁלוֹשָׁה עֶשְׂרִי לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עֶשְׂרִי הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר... (אסתר ג', י"ג)

למה ביום אחד? למה הוא התעקש שזה יהיה ביום אחד ולא ביומיים או יותר? - להמן יש נקודה אדירה. הוא טוען שבדי לחסל את העם הזה צריך לפעול באופן שאינו לפי הטבע. צריך למצוא את הנקודה שבה נישן את העם הזה - גם לשון שינה וגם לשון ישן (ההיפך מחדש). התורה אומרת -

כִּי־תוֹלֵד בְּנִים וּבָנִי בְנִים וְנוֹשְׁנֶתָם בְּאֶרֶץ... (דברים ד', כ"ה)

זו הקריאה של תשעה באב. ורש"י שם מבאר ע"פ חז"ל -

רָמַז לָהֶם שְׁיִגְלוּ מִמְּנָה לְסוֹף שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, כְּמִנְיַן 'וְנוֹשְׁנֶתָם'. וְהוּא הַקָּדִים וְהַגְּלָם לְסוֹף שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וְהַקָּדִים שְׁתַּיִ שְׁנַיִם ל'וְנוֹשְׁנֶתָם', כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּם בָּהֶם 'כִּי אֲבַד תְּאֲבֹדוּן' (להלן פסוק כו). וְהוּוּ שְׁנַמְרָ: 'וַיִּשְׁקַד עַל הַרְעָה וַיְבִיאָהּ עֲלֵינוּ כִּי צָדִיק ה' אֱלֹהֵינוּ' (דניאל ט, יד) צָדָקָה עֲשָׂה עִמָּנוּ, שְׁמַרָה לְהַבִּיאָה שְׁתַּיִ שְׁנַיִם לְפָנֵי זְמַנָּה (סנהדרין ל"ח ע"א, גיטין פ"ח ע"א).

היא מספיקה לגאולה או לא. ולזה שותק רבי אליעזר, ומבאר שם היד רמ"ה - 'והודה'.⁴ שתיקה כהודאה.

על כל פנים, הרמב"ם פוסק להלכה כרבי יהושע -

... ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין ...

(הל' תשובה ז', ה')

כלומר לפי הרמב"ם גם תשובה שבאה מגזירות קשות נחשבת כתשובה מספקת לגאולה. 'מלך שגזרותיו קשות כהמן הרשע' זה חודש אדר, 'ומיד נגאלין' - זה ניסן, ואנחנו עכשיו ב"שבת מברכים", בדיוק בתפר שביניהן, וכעת עלינו להבין נקודה עצומה.

אין פתרון

ונשאל שתי שאלות על הגמרא הזו. ראשית, למה הגמרא אומרת "'מלך שגזרותיו קשות כהמן", והרי המן כלל לא היה מלך? ועוד - למה דווקא המן? הרי היו עוד צוררים לעם ישראל - פרעה, סנחריב ועוד כמה שלא היו בדיוק 'נציגי סוכנות'. כנראה שצריך להעמיק בדמותו של המן, נבין למה הוא נחשב כמלך ומהי ההוראה עברונו, לימינו אנו (וכזכור אלו הלכות שנפסקו ברמב"ם).

נתקלתי היום בדבר מופלא, שיחה של ר' משה שפירא זצ"ל,⁵ מ-ח' כסלו תשע"ג, קצת אחרי מבצע 'עמוד ענן' ובה הוא מתייחס למצב. המבצע החל עם חיסולו של הטרוריסט אחמד ג'עברי, מפקדה בפועל של הזרוע הצבאית של החמאס. במהלך המבצע נערכו אלפי תקיפות על יעדים ברצועת עזה, ובמקביל נורו מרצועת עזה כ-1,500 רקטות לעבר יישובי הדרום ולראשונה בוצע ירי גם לעבר ערי המרכז בהן ראשון לציון, תל אביב וירושלים. המבצע הסתיים כעבור שבוע בהכרזה על הפסקת אש. בעקבות הפסקת האש הודיעו לנו שעכשיו הכל בסדר והחמאס מורתעים וכו' וכו', ובאמת כמות הרקטות שנורו לכיון ישראל בשנה שלאחר מכן ירדה באופן דרמטי, ואנחנו המשכנו ליהנות מסעודתו של אחשרורוש ו- 'הם מורתעים'. מיד עם המבצע מדבר ר' משה בנושא ויש שם נקודות מרתקות שהוא אומר שכאילו נכתבו ממש היום -

נחוץ כל כך לבאר את הסוגיה שלנו עם ישמעאל, כמו שמסתמן אנחנו לא נכנסים כאן להערכות. בדרך הטבע כפי שהדברים נראים אנחנו נמצאים בבטיחה שאין לה פתרון. פתרון בכמה וכמה מירכאות כפולות ומכופלות, דוגמת הפתרון שחווינו אותו עכשיו. זו שטות!... כל מי מעלה על הדעת לשבת ולשוחח ולהסכים [עם הצד השני] כפי שנראה זה עלבון לאינטליגנציה של ילד בן עשר. אלו דברי הבל. בורא העולם שם אותנו במצב שאנחנו בבטיחה ללא פתרון, היינו בלי פתרון בדרכי הטבע, בדרכי העולם. פתרון מעין הפתרונות שכולנו מדברים עליהם - מיני דיבורים על כח הרתעה, עוד יותר כח הרתעה, עוד ועוד ועוד. וכך נמשיך מהבל להבל. כאמור איננו עוסקים בכך אבל לפי מה שנראה לעין הוא שבפעם הבאה כל הארץ תהיה מכוסה, כולנו נצטרך לחיות במצב הזה כפי שחיים אחינו המתגוררים בדרום....

⁵ רב, הוגה דעות וראש ישיבה ליטאי, כ"ה באייר תרצ"ה - י' טבת תשע"ז. עמד בראש ישיבת 'שב שמעתתא', שילב בשיחותיו ובהגותו חסידות וקבלה. לימד בישיבת אור שמח לבעלי תשובה ועוד. מגדולי מזכי הרבים בזרות האחרונים.

⁴ אגב, בירושלמי השיטה מוחלפת ודווקא לפי רבי אליעזר הקב"ה מעמיד לישראל מלך שגזרותיו קשות כהמן, ואילו ר' יהושע טוען שבין כך ובין כך נגאלין.

כולם להתעורר בתשובה? מי שיהיה בסוף השמיים ומי שיהיה בסוף הארץ איך יתחברו לאחד לעשות תשובה? [אמר לו רבי אליעזר, חייך, דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא, או חדא כנישתא] [שאלם יחזרו בתשובה ראשי הקהל או קהילה אחת], בזכותם יתפגש כל גלותא [בזכותם תתכנס כל הגלות], דקודשא בריה הוא איסתכי תדירא [שהקב"ה צופה ומתבונן תמיד], אימתי יחזרון, ויעבד להון טבא [מתי יחזרו בתשובה ויעשה להם טובה], דכתיב (ישעיהו ל, יח) וְלִכְן יִחַפֵּה ה' לְחַנְּנֶכֶם. מִחֲפָה תִּמְיֵד אִימְתִי יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה. (זוהר חדש נח)

ציבור אחד מישראל, בית כנסת אחד, אני - נעשה תשובה אמיתית, נתפלל מעומק הלב כי יש מלך שגזרותיו קשות כהמן, ובשביל זה נברא ישמעאל. אנחנו מבינים מה כתוב פה בכלל? כשאנחנו קוראים את הפרשה של ישמעאל, כולנו בשקט ככה מאחורי הסטנדרים מהרהרים מה היה קורה אילו אברהם לא היה מתחנן לקב"ה שיציל את ישמעאל ויאמר "לו ישמעאל יהיה לפניך", נכון? - לא הבנו כלום. הוא נברא בשביל היום, בשביל הרגעים האלה!

שאלנו למה "מלך שגזרותיו קשות כהמן" - הרי המן לא היה מלך אלא אחשוורוש. המן הוא אותו המן - המן משתמש במלך כאידיוט שימושי. הוא משתמש במלך הוא נותן למלך אירופה, אמריקה לחבק את היהודים, הוא נותן למלך לומר ליהודים שהוא ייתן להן את כל הפתרונות. גם כורש אמר ליהודים שהם יכולים לבוא לירושלים לבנות המקדש, כולם. 'מטוסים על חשבוננו' - עזרא הולך ומסתובב בכל הקהילות, וחז"ל מתארים שבפועל הגיעו לארץ "עשרה יוחסין", כלומר כל אותם נעבעכים שצריכים 'מי שברך' - גרים, אסופים, שתוקים, ממזרים וכו'. כל מי שלא הצליחו להיכנס לשום מוסד אחד. ומה עם כל האחרים? כי המן הגאון שנים יושב מאחורי הקלעים ונותן למלך חבק את היהודים - 'יש פתרונות חוץ מתפילות, יותר ריאליים ומתקדמים. יש F16, יש F15, יש F35, הכל. בואו תהנו מסעודתו של אחשוורוש - כרצון איש ואיש. יש אפילו נפרד - לגברים בנפרד ונשים בנפרד, מה שתרצו'. הרעיון הוא ליישן אותנו, לקיים בנו "ונושנתם" - לגרום לנו לישון וגם לגרום לנו להיות ישנים. 'ישנים מן המצוות' - אפשר לישון גם תוך כדי קיום מצווה או תפילה... היה פעם רב אחד שניגש לחברה אחרי תפילת העמידה ואמר להם - 'ברוכים הבאים, ברוך הבא, ברוך הבא. איך היה? הרי ראיתם כל כך הרבה עולמות בחמש דקות האחרונות - ממש קיבוץ גלויות...'. נכון, זה הטבע שלנו לישון, כך הקב"ה ברא אותנו. אתה קורא את הפסוק "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ" - זה נשמע טוב לאוזן, אבל אז בא ההמשך - 'והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל'. אז מה לעשות? - תשובה. ואם זה לא יעזור - אז יקום מלך שגזרותיו קשות כהמן. ואם גם זה לא יעזור? - אז יבוא מלך שגזרותיו קשות כהמן שמתלבש בלבוש וברעיון של ישמעאל שיבוא באחרית הימים בארץ!

אגב, עכשיו אנחנו כבר יודעים שהתכנית המקורית של כל הישמעאלים האלה שסביבנו, היתה שבשמיני עצרת האחרון הם ישמידו ויאבדו את כל העם היהודי ביום אחד, רק

צדקה עשה ה' עמנו שהקדים את החורבן בשנתיים כדי שלא נאבד בעולם, שלא נתיישן באופן שאין ממנו תקומה. המן קולט את זה ומביא את הנקודה המדויקת. יש ביטוי בחז"ל לגבי ששה שנקראו בשמותם עוד לפני שנולדו - יצחק, ישמעאל ועוד. על ישמעאל כתוב כך -

ששה נקראו בשמותן עד שלא נולדו, ואלו הן: יצחק, וישמעאל, ומשה רבינו, ושלמה, ויאשיהו, ושמו של משיח שיביא הקב"ה במהרה בימינו... ישמעאל מנין, שנאמר וקראת שמו ישמעאל. ולמה נקרא שמו ישמעאל, שעתידי הקב"ה לשמוע נאקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, לפיכך נקרא שמו ישמעאל, שנאמר 'ישמע אל ויענם'. (פרקי דר' אליעזר ל"ב)

זה פלא עצום - בעצם, אם הוא נקרא על שם שהקב"ה שומע לתפילתו ("כי שמע ה' אל קול הנער באשר הוא שם", בראשית כ"א, י"ח), הרי שהוא נקרא על שם העבר, אז שמו היה צריך להיות שמע-אל, לכן חז"ל מגלים פה תגלית מדהימה - הפרא אדם הזה נברא עם כח תפילה מופלא. חז"ל אומרים -

הרואה ישמעאל בחלום תפלתו נשמעת, ודוקא ישמעאל בן אברהם... (ברכות נ"ו)

יש לו כח תפילה פלאי, והוא נברא כדי שישמע אל, כי הוא בפראיות שלו עתיד להביא את ישראל, בארץ ישראל, באחרית הימים, למציאות שהם יגידו - 'אין שום פתרון', ואז הם יצעקו לה', ותהיה נאקה ואז ישמע ה' בקול הנער באשר הוא שם"⁶. או אז נבין למה זה צריך לבוא דווקא דרך ישמעאל.

"על המילים "באשר הוא שם" מבארים חז"ל ורש"י מביא את דבריהם -

לפי מעשים שהיא עושה עכשיו הוא נדון, ולא לפי מה שהיא עתיד לעשות (ראש השנה ט"ז): לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים: רבוננו של עולם! מי שעתידי זרעו להמית בניה בצמא, אתה מעלה לו בארץ והוא משיבם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו: צדיק. אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דנו. וזהו: "באשר הוא שם". (בראשית כ"א, י"ז, ברש"י)

'מלך שגזרותיו קשות כהמן' יעורר את אותה נקודה פנימית.

תשובה של קהילה אחת

ועכשיו כולנו רוצים לשאול - 'נו, בסדר, פירוש יפה, רעיונות יפים, אבל בוא נהיה ריאליים'. לא! תשמעו דבר מופלא - הזוה"ק בפרשת נח מביא את ר' אליעזר (זה שחולק על ר' יהושע לעיל בגמרא) -

רבי אליעזר אומר, כל הגליות שגלתה כנסת ישראל, נתן לה הקדוש ברוך הוא זמן וקץ, ונתעוררה תמיד בתשובה, וגלות האחרון אין לו קץ וזמן, אלא הכל תלוי בתשובה. שנאמר, (דברים ל, ב) וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעַתְּ בְּקוֹלוֹ. וְכָתִיב, (שם) אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצְהָ הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ.

אמר ליה רבי עקיבא, אם כן, היאך יהא דא להתעורר א כולהון כחדא בתשובה, מאן דהוי בסייפי שמיא, ומאן דהוא בסייפי ארעא, היך יתחברון כחדא למעבד תשובה? [אין יכולו

⁶ והפעם יהיה 'הנער' דווקא ישראל שנ' "כי נער ישראל ואוהבהו" (הושע י"א, א')

בְּשֵׁעַר הַמֶּלֶךְ" (אסתר ה', י"ג). הוא לא אמר את זה מעצבים אלא מפני שהוא הבין שזו המהות וזה העם, וכדי שהיא תתגלה צריך את מרדכי ולכן הוא רצה לחסל אותו.

ישמעאל נולד עבורנו

מה הסיפור של פורים? בפסח של אותה שנה כאמור לא אכלנו מצות ולא ערכנו את ליל הסדר אלא צמנו, גם למחרת, יו"ט שני של גלויות. מי היחיד שכן אכל אז, בט"ו ובט"ז? - אסתר, במשתאות שערכה לאחשורוש, ואז המן נופל על המיטה וחרבונה בא ומציע -

וַיֹּאמֶר חֲרָבֹנָה אֶחָד מִן־הַסְּרִיסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הַנְּהִיחֵנִי אֲשֶׁר־עֲשֶׂה הֶמָּן לְמַרְדֳּכָי אֲשֶׁר דִּבְרַטְוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עֲמֹד בְּבֵית הֶמָּן גְּבוּהַ חֲמוּשִׁים אִמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תְּלַהֲוֵ עֲלָיו. וַיִּתְּלוּ אֶת הֶמָּן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הִכִּין לְמַרְדֳּכָי וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. (אסתר ז', ט"ו)

חמתו של המלך לא שככה בגלל שתלו את המן אלא בגלל שתלו אותו על העץ אשר הכין למרדכי דווקא. עכשיו הכל מובן - המן מכין את המציאות הזו. בשביל מה נולד ישמעאל בעולם? כדי לגלות לנו שאנחנו נצטרך להתפלל מהצרות שישמעאל יעשה לנו, וברגע שאנחנו נתפוס שכל המעשה כולו הוא כדי לעורר אותנו דרך מלך שגזרותיו קשות כהמן נבין שהחידוש, החודש, היכולת להיגאל ולייצר גאולה היא נמצאת אצלנו דווקא. "שעתיד הקב"ה לשמוע נאקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, לפיכך נקרא שמו ישמעאל, שנאמר 'ישמע אל ויענם' - ורק אז יכולה הגאולה להתרחש. הקליפה הזו נבראה עם כח נפלא, ולכן אמרו חז"ל שמי שרואה את ישמעאל בן אברהם בחלומו - תפילתו נשמעת, כי בחלום את הרואה את הדברים בשורשם. ישמעאל זו תפילה שנשמעת.

זה המהלך, המעבר, מפרשת פרה לפרשת החודש. פרשת החודש באה ואומרת שבעצם הכל יכול להתחדש. אנחנו קוראים בפרשה זו שבארץ מצרים גילו לנו שיש לנו כח לקדש את הזמנים, לשנות את המציאות, ועוד נקרא שם שיש ליהודי כח לקחת את אלהי מצרים ולקשור אותו למיטתו. ובהפטרת פרשת החודש (יחזקאל מ"ה), ולא תמיד שמים לב לזה, נקרא שלעתיד לבוא יהיה קרבן שהכהן הגדול יקריב בראש חודש ניסן והוא יחטא את המקדש השלישי שיבנה ב"ב. זה כל החידוש, שיהודי יכול לחדש את המציאות, ועצם הדיון אם זה יותר ריאלי או פחות ריאלי - זה עצמו זה הכפירה.

לחכות למשיח בלי להיות ריאלי

אני רוצה לומר משהו קשה. הרמב"ם בהל' מלכים אומר - ...וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו.. (הל מלכים י"א, א')

מה זה "לא מחכה לביאתו"? יש מי שלא מחכה לביאת המשיח? - הכוונה היא 'האם אתה מבין שהתכנית שאנחנו מתארים עכשיו, שרוצים להשמיד אותנו וזה נשמע לנו לא נורמלי בלתי אפשרי - זו התכנית המסודרת? ! שבני ישמעאל רוצים להשמיד את ישראל וזה מלך שגזרותיו קשות כהמן, וזה נועד להביא את ישראל לנאקה וזעקה, ואתה יכול לחדש

שהמנוולים מהצפון התמהמהו מלהצטרף וכו' - אבל זו היתה התוכנית.

המן הוא הסיפור האמיתי מאחורי המלך.

כי נפל פחד היהודים עליהם

במשתה השני אומרת אסתר לאחשורוש -

אִישׁ צָר וְאוֹיֵב הֶמָּן הָרַע הַזֶּה.. (אסתר ו', ז')

ומצביעה על המן, ואחשורוש מסתכל עליה בהשתוממות כאילו שהוא לא יודע מכלום - 'על מה את מדברת?!'. תגייד אחשורוש, מה, אתה צוחק עלינו? הרי לפני שלשה ימים ישבת איתו יחד ונתת לו שטר פתוח, את הטבעת נתת לו, אז אתה לא יודע מכלום?!. מבאר שם המלבי"ם - המן אמר לאחשורוש שהוא רק רוצה 'לאבדם', הוא לא אמר לאחשורוש את החלק של "להשמיד ולהרוג", את זה הוא כתב לבד אחרי שהוא קיבל את הטבעת. 'לאבד' במקרא הכוונה היא לבולל אותם, שיאבדו את זהותם - אחשורוש באמת לא ידע על תכנית ההשמדה, אבל בעומק כולם כאלה, רוצים לאבד אותנו, אלא אם כן אנחנו נתעורר ונגלה את הנקודה ההפוכה שיש בכל העולם.

הנקודה העמוקה של מגילת אסתר היא "ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם", והזכרנו כמה פעמים בשם הרמ"א (בספרו על המגילה "מחיר יין") שלכאורה גיור מפחד לא תופס, אלא שהם לא פחדו מהיהודים אלא מהפחד שהיהודים מפחדים ממנו - יראת שמיים. פתאום נתגלתה יראת שמיים על רבים מעמי הארץ! כל זמן שהיהודים דיברו איתם במושגים של ריאליה, ב-F15, הם הבינו שצריך לעבוד בשני כוחות - האחד של אחשורוש, עם סעודות, סטייקים ופיצות, והשני - כח פנימי של המן שמנסה לנכס את הכח הזה. ברור שיש כח פנימי של מרדכי שמנגד לזה ורוצה להפך את הכח ההמני, אבל השאלה היא מה יעורר אותו וכתוצאה מכך רבים מעמי הארץ יתייהדו?

מעתה יובן גם פירוש נוסף, פירושו של רבי שלמה אלקבץ, בעל מנות הלוי, "ורבים מעמי הארץ מתייהדים - כי נפל פחד היהודים עליהם", היינו לא על אלו שבאו להתגייר, אלא על העמלקים, על ההמנים, וכאשר העמלקיים מפחדים מהיהודים - באים רבים מעמי הארץ, אלה מהרוב השקט, זה שנסחף קודם אחרי ההבל והתקשורת ההמונית - ומתייהדים, וטוענים כלפינו - 'איפה הייתם עד עכשיו? למה לא גיליתם לנו ש"ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה"? למה ישנתם? למה דיברתם איתם שטויות? למה במקום לדבר איתנו באמונה, בלקרוא בשם ה' בעולם דיברתם איתנו בריאליה?'. וכשפחד היהודים נופל על העמלקים, על המן ועל שבעים וחמישה אלף המחוסלים שלו - העולם כולו מתהפך, תפיסת העולם מתהפכת. האם אתה מאמין שאפשר להפוך את העולם?

רק יהודי אחד ניסה כל אותו הזמן לדבר אמונה. מרדכי 'הפרובוקטור', זה שלא יכרע ולא ישתחוה, זה שבסוף כל עם ישראל נקרא על שמו - "עם מרדכי"⁷. העם בהתחלה התנגד לו ורצה לפעול בדרכים ריאליות וקונבנציונליות. אבל מרדכי ציטט להם את הזוהר שהבאנו לעיל ואמר - אני צריך רק בית כנסת אחד ואז הכל יסתדר. מרדכי אמר להם 'תפסיקו להסתכל במציאות', והמן יודע בדיוק מיהו מרדכי - "וְכָל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵ לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מְרַדְּכֵי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב

⁷ ואין עוד שום מנהיג, גם לא משה רבנו, שעם ישראל נקרא על שמו למעט מרדכי.

זה מהלך שמתחיל מפורים. ובשביעי של פסח נקרא - "מגדול ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם" (שמו"ב כ"ב, כ"ג, כ"ד), כל שביעי של פסח ועניינו זה המשיח, סעודת משיח, מימונה. ובגלות באחרון של פסח קוראים על המשיח - ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפריה ונחה עליו רוח ה'. ונמר עם גדי ירבץ" (ישעיהו י"א). זה פלא פלאות - בניסן הוא עוד לא היינו שם, זה היה רק באתערותא דלעילא, ובפורים - "הדור קיבלוה בימי אחשורוש" כדי לבוא מהמקום הכי נמוך ומשם מהמלך שגזרותיו קשות כגזרותיו של המן אנחנו אמורים לקבל כח להפוך את הניסן הזה לניסן של גאולה שלמה.

אבל קשה לנו להאמין ולקבל שאנחנו פה עשרה יהודים, קהילה אחת, יכולים לעשות תשובה ולהחליט שזה מה שאנחנו עושים והכל יכול להתפרך. "תהיה ריאלי" במילים אחרות זה כפירה במשיח! זה כפירה באחד מ"ג עיקרי האמונה של הרמב"ם, בכך שאנחנו יכולים לעשות תשובה במקום אחד, בקהילה אחת, להתעורר, בכך שסוף ישראל לעשות תשובה וזה מגיע ממלך שגזרותיו קשות כהמן, וההתעוררות היא תפילות, שק ואפר, כמו שעשה מרדכי. זה ישנה רבים מעמי הארץ? זה יהפוך את הבית הלבן? - כן! ברצינות. אם רק נאמין - זה היסוד - החודש הזה לכם.

עשה ואל תעשה

מספרים על הרבי מגור שהיה אומר (בהגיה אשכנזית-חסידית) "החידיש הזה לכל ראש חודשים", ההתחדשות הזו - לדעת שהכל יכול להתחדש. והישמעאל הזה וההמן הזה כל עניינם הוא להביא אותי למקום שאני יכול להתחדש.

לכל דבר בעולם יש לא תעשה ועשה - 'לא תעשה' היינו להפסיק להתעסק בריאליה המדכאת הזאת. כל דקה שם זה עוד שלב ועוד שלב ב'זה לא ריאלי', ו'זה לא ריאלי'. מה הוא אמר מה מפגין ומה הוא צועק - ואני יהודי פשוט, ואין לי כוחות ואני נשבר מזה, אז מה אני צריך בעצם? - בסך הכל להתעורר, להתחדש. אל תכניס את עצמך למקומות שאתה לא יכול להתחדש שם.

ואחרי הלא תעשה בא ה'עשה' - אתה מאמין שסוף ישראל לעשות תשובה ומיד נגאלין? אתה מאמין שתכף משיח בא? זו הלכה! אתה רואה בעיניים שכל הסיפור של בני ישמעאל זו באמת התוכנית? אתה רואה את זה מול עיניך או שאתה עדיין חושב שצריך להמשיך לדון באחוזי ההתרעה שלהם? איך יכול להיות שאני כל כך מהר חוזר לדון בשטויות האלה? הרי אתמול וגם לפני שעה הייתי שם - צריך להתעורר. 'כלל ישראל' מתחיל ב'ר' ישראל. בחדא כנישתא. בי. בניסן יגאלו ובניסן עתידים להיגאל בב"א.

ולשנות את הכל - אתה מבין את זה? זה נקרא "מחכה לביאתו", זה לא לומר עוד כמה פרקי תהילים, דבר טוב כשלעצמו, אלא האם אני מבין שהמציאות הבלתי פתירה הזו היא איננה פתירה בעיניים רציונליות אנושיות, שאין העיניים הנכונות והרלוונטיות כלל כשאני עוסק במשיח, וזה מה שמבקשים ממני, זה הניסיון שאנחנו מנוסים בו היום!

כשיהודי היה צריך לקחת את השה, זה היה ריאלי? - זו המשמעות של ראש חודש ניסן. בפרשת החודש כתוב דבר פלא, דבר מוזר; הרי משה אמר לעם בראש חודש לקחת את השה והם לקחו אותו ב'י בניסן. אבל בפסוק כתוב כבר בראש חודש -

וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשָׂו. (שמות י"ב, כ"ח)

מבאר שם רש"י -

וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ וְגוֹמֵר. וְכִי כָּבֵד עֲשׂוֹ? וְהֲלֹא מְרֹאֵשׁ חֲדָשׁ נֶאֱמַר לָהֶם! אֲלֵא מְכִינִן שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ עֲשׂו.

זה ראש חודש ניסן! בהגדה של פסח מופיע גם -

וְהִגְדַתְּ לְבְנֶךָ... יְכוֹל מְרֹאֵשׁ חֲדָשׁ? תְּלִמּוּד לּוֹמֵר בַּיּוֹם הַהוּא.

למה מראש חודש? מה ההוא אמינא שמראש חודש, הרי לא קרה כלום בראש חודש? - בדיוק זה. בפועל יצאנו ממצרים בט"ו בניסן בחצות היום, "בעצם היום הזה", אבל לגבי התאריך הזה אין שום דיון האם שייך אז לספר את סיפור יציאת מצרים. בט"ו בניסן בצהריים אנחנו בדרך כלל ישנים או אוכלים טשולנט... יציאת מצרים היא הרגע בו קיבלתי על עצמי לקשור שה למיטה, בראש חודש! זה שהקב"ה מוציא אותי ממצרים - זה החלק הקל, אז אפשר ללכת לישון או לאכול טשולנט. ומה היה בליל הסדר, ב"ד בניסן בלילה? - ישבנו בתוך הבתים בפחד אימים, פרעה עדיין חי ובוטט - אבל הסבתות שלנו הכינו תופים ואנחנו האמנו שאנחנו יוצאים ממצרים, עם מתניים חגורים ונעלים ברגליים. התאריכים שיש בהם הוא אמינא לספר את סיפור יציאת מצרים הם התאריכים שאנחנו פעלנו, שההבנה הפנימית שלנו התהפכה, שאני יכול להתחדש - ראש חודש, י' בניסן וי"ד בניסן, ולא ט"ו בניסן שם פעל הקב"ה.

החודש הזה - לכם

ולכן אחרי פרשת החודש אנחנו ממשיכים בשבת הגדול, בה קוראים על אליה הנביא "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", לאחר מכן בפסח נפטיר ביהושע, בגלגל, בחרבות צורים - "היום גְלוּתִי אֶת חֲרַפְתִּי מִצְרַיִם מֵעֵלֵיכֶם" (יהושע ה', ט'), יש היפוך, הכל משתנה. בשבת חול המועד פסח מפטירים בחזון העצמות היבשות - " הִנֵּה אֲנִי פֹתֵחַ אֶת קַבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקַּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶדְמַת יִשְׂרָאֵל" (יחזקאל ל"ז י"ב). מה העניין של חזון העצמות היבשות לפסח? - זה ניסן,

השיעור מוקדש לזכות עם ישראל, וישבו הארץ וחוצת לה, ולחלוצות ושמיירת חיילי צה"ל, לחשבת חחוטפים מחרה בשלום, ולהשבת כל הנפלים לקבר ישראל, לע"נ כל הנפלים על קידוש ה' באירועי חמלומה ולע"נ מרת רות ב"ר מרדכי ע"ה, ר' משה דוד בן מאיר ז"ל, אליהו בן ויראן ז"ל, חנה בת ליפא ז"ל, שרה בת קלרה ע"ה, ולהבריל, לרפואת כל הפצועים והחולים, ובתוכם בנימין בן שושנה, עמרם בן אייזה חיה, כרמל מרדכי בן טל שרה, אור חיים בן ציפורה, איטה בת צירל מאטיל רבקה, רפאל עילא בן רחל מרסל, וליוונג הנון ליעל רחל בת אריאל אסתר תחי'